

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 15/1 2026 s. 114-125, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

**“BU BENİM ÖZ, BENİM ANA TOPRAĞIM”: JAMES CLARENCE MANGAN’IN
TÜRK VE FARS EDEBİYATLARINI 19. YÜZYIL İRLANDA’SINA SUNUMU**

Arda ARİKAN*

Geliş Tarihi: 26 Temmuz 2025

Kabul Tarihi: 4 Ağustos 2025

Öz

Bu çalışmada Türk ve Fars edebiyatları hakkında 19. yüzyıl İrlanda’sında James Clarence Mangan (1803-1849) tarafından yazılan ve yayımlanan bir fikir yazısı ele alınmaktadır. Çalışmada, yazar hakkında bilgi verilmekte ve akabinde yazının içeriği sunulmaktadır. Türk-Osmanlı edebiyatının ve özellikle de şiirinin olası kaynakları üzerinde durulan yazıda, Mangan’ın Polonya ve Macar halklarından farklı olarak Türk halkının engin bir söz ve şarkı okuma kültürleri olduğundan bahsedilmekte, böylesi bir edebiyatın dilinin kapalı bir yazıma sahip olmasından hareketle Batılı okuyucunun kolayca anlayabileceği bir şiir yapısı olmadığı özellikle şair Baki örneği üzerinden örneklendirilmektedir. Mangan’ın Türk ve Fars edebiyatlarına bakışının oryantalistlerden farklı olduğu ve Doğu’nun 19. yüzyıl İrlanda’sındaki ve dolayısıyla da Batı’daki alımlanışının olumlu özellikler taşıdığı görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: James Clarence Mangan, İrlanda edebiyatı, oryantalizm, Türk-İran edebiyatı, Osmanlı şiiri.

**“THIS IS MY OWN, MY NATIVE LAND”: JAMES CLARENCE
MANGAN’S REPRESENTATION OF TURKISH AND PERSIAN
LITERATURES IN 19TH CENTURY IRELAND**

Abstract

This study analyzes an essay by James Clarence Mangan (1803-1849) on Turkish and Persian literature. The introduction provides an overview of the author, followed by an analysis of the essay’s primary ideas. It offers insights into the probable origins of Turkish-Ottoman literature, with particular attention to its poetic customs. Mangan asserted that, in contrast to Polish and Hungarian populations, the Turks possessed a rich oral storytelling and singing tradition. Furthermore, he observed that the language employed in such literature posed challenges for Western audiences, as exemplified by poet Baki’s use of figures of speech. Mangan’s perspectives on Turkish and Persian literatures differ from those of the Orientalists. His viewpoint suggests that perceptions of the East in 19th-century Ireland were predominantly positive.

Keywords: James Clarence Mangan, Irish literature, orientalism, Turkish-Persian literature, Ottoman poetry.

* Prof. Dr.; Akdeniz Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, ardaari@gmail.com, ROR ID: [01m59r132](https://orcid.org/01m59r132).

Giriş

James Clarence Mangan (1803-1849), toplamda sayısı bine yakın şiiri ve onlarca düzyazısına rağmen hâlen hakkında çok fazla sayıda bir çalışma olmayan bir edebiyat insanıdır. Joseph von Hammer-Purgstall (1774-1856) gibi Doğu bilimcilerin Osmanlı-Türk edebiyatı üzerine yazdığı eserleri okuduktan sonra Doğu edebiyatlarına daha da büyük bir ilgi duyan Mangan Doğu'yu ne Avrupa merkezli ne de sömürgeci bir bakış açısı ile ele almış ve özgün bir uzam ve saygıyla konumlandırılmış, Doğulu şiir kişileri ile dolu şiirleriyle özgün çeviriler ve yeniden yazımlar ortaya koymuştur. Bütün bu çabalarıyla Mangan, Osmanlı edebiyatının 19. yüzyıl İrlanda ve İngiltere'si aracılığıyla diğer ülkelerde tanınmasına da önemli bir katkı sağlamıştır (Arikan, 2024).

Edebî olsun olmasın her metnin “kendinden önce oluşturulmuş metinlerle, atasözleriyle, vecizelerle, şarkılarla, türkülerle, şiirlerle, resimlerle, heykellerle ya da herhangi bir sanat eseriyle ilgili” olduğu bilinmektedir ki böylesi bir ilişki “Antik Çağ'dan günümüze çeşitli şekillerde gerçekleşmiştir” (Şahin, 2014, s. 187). Metinlerarasılık olarak adlandırılan böylesi anımsama ve yeniden kullanma eylemlerinin dışında özellikle farklı kültür ve uygarlıkların öz kültür ve uygarlıklara tanıtılması ve hatta karşılaştırmalı olarak incelenerek okuyucuya sunulması eylemleri tarih boyunca edebiyat, sanat ve bilim hareketlerinin önemli bir parçası olmuştur. Bu tarz düşün temelli alışverişleri Doğu-Batı ekseninde ele aldığımızda Doğu'dan Batı'ya geçişin ilk büyük dalgasının Orta Çağ'da yaşandığı malumumuzdur çünkü birçok araştırmacı özellikle tıp, fen ve felsefe alanlarında Batılıların Doğu'nun çeviri ve özgün eserlerinden yararlandıklarını belirtmişlerdir ancak ikinci büyük dalga hakkında yapılan çalışmalar hâlen de çok azdır. On sekizinci yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen bu ikinci dalga özellikle Johann Wolfgang von Goethe (1749-1842) gibi Alman ve Hammer-Purgstall gibi Avusturyalı bilim insanlarının çalışmaları yoluyla Doğu'nun Batı'da tanınmasında büyük rol oynamıştır ki takip eden yıllarda müstakil Avrupa ülkelerinde çalışanlar, sanatçılar ve edebiyatçılar vasıtasıyla Doğu, Batıda daha da bilinir olmuştur.¹ İrlanda özelindeyse Doğu'nun tanınması özellikle James Clarence Mangan adlı orijinal bir edebiyatçının emek ve çabalarıyla gerçekleşmiştir ki bu konuda ülkemizde yapılan çalışmalar hâlen çok az sayıda olmakla birlikte gittikçe artmaktadır.

On dokuzuncu yüzyıl Avrupa'sında artan sayıda fikir akımı hem toplumları ve hem de Avrupa siyasi hayatını etkilemiştir. Çatışma içine giren birçok akım arasında özellikle Kozmopolitizm ve milliyetçilik arasındaki çatışma yoğunlaştıkça, milliyetçi söylemler tek bir etnik veya ulusal devlet kavramını yüceltirken, Kozmopolitizm siyaseti, karşılıklı ilişkilerin oluşturduğu ağlar olarak algılamının önemini vurguladı (Arikan & Tekşener, 2022, s. 489). Bu açıdan bakıldığında Kozmopolitizm farklı ulusların, etnik grupların, din ve dinlerin olduğu kadar farklı yaşam biçimleri ve düşünce kalıplarının da bir araya getirilmesini, harmanlanmasını ve sentezlenmesini uygarlığın günümüze kadar gelen bir gerçeği olduğu fikri etrafında şekillenerek tek ulus ve tek devlet fikrine aykırı bir duruş sergilemiş oldu.

Kozmopolitan görüş ve tutumları içeren böylesi bir yaklaşım hem başta İngiltere olmak üzere diğer başat Avrupa devletlerinin sömürgeci tavırlarına ve ırkçılıklarına yönelik karşı bir duruş sergilerken diğer yandan da kültürlerin birbirleriyle alışveriş içinde olduğu, barışçıl bir

¹ Avrupa'nın Doğu'dan edindiği bilimsel ve tarihsel kaynakların ayrıntılı incelemeleri için Vernet (1999) ve Hitti (2011) gibi araştırmacıların çalışmalarına bakılabilir.

kültürel düzlemi salık vermekteydi. Böylesi bir anlayışla edebiyata bakıldığında İngilizlerin medariftiharı Shakespeare, İngiliz olmasının ötesine geçen, farklı uygarlıklardan olayları, eserleri, öyküleri ve karakterleri devşirerek yeniden yazan çoğulcu, yani kozmopolit bir karaktere dönüşür (Sunderland, 2022). Benzer bir şekilde, Mangan'ın düzyazılarında beliren ve farklı diyarları bir araya getiren hayal gücü, Avrupa'da yaratılan sahte aidiyet ve kimlik temelli ayrımları önemsizleştirmekte ve hatta yerinden oynatmakta ve onların yerine görünüşte birbirine zıt kimlik, öznellik ve milliyet unsurlarının iç içe geçtiği bir yeni dünya düzenini inşa etmekteydi. Mangan'ın mekân ve zamana ait unsurları özgün bir üslupla harmanlaması, bu tür önceden belirlenmiş kimliklere meydan okumakta ve kimliğin dönüşümü kavramını ön plana çıkarmaktaydı (Arikan & Tekşener, 2022, s. 499).

Farklı kültürlerin birbirlerine harmanlanması ve hatta birbirlerine bulanması yoluyla yeni bir kültürel açılımı hayal eden Mangan'ın birbirlerine harmanladığı kültürel unsurların coğrafi kaynakları nelerdi? Hayatı boyunca doğup büyüdüğü Dublin'in dışına çıkmamış, seyahat deneyimi olmayan, farklı insanlarla iletişim kurma çaba ve yetisinden yoksun, içine kapanık bir yazarın zamanının çok ilerisinde bir kültürel çoğulculuğu edinmiş olması karşımıza önemli bir soru olarak çıkmaktadır. Bu noktada Mangan'ın İrlanda dışındaki kültürlerden ve edebî geleneklerden de etkilenmiş olduğunu belirtmek ve onun “Ölene kadar Almancadan İngilizceye çeviriler yapan şair Friedrich Schiller, Goethe, Ruckert ve Ludwig Tiege gibi önemli Alman şairlerini İrlandalı okuyuculara” tanıtmış olduğunu hatırlamakta fayda vardır (Birlik & Arikan, 2018, s. 186) ancak şunu kısaca belirtmek gerekir ki Mangan'ın dünyayı tanıması sadece kitaplardan elde ettiği bilgiye dayanmakta ve derinlemesine bir yabancı dil bilgisi olmayan Mangan'ın bu bilgileri salt İngiliz diline çevrilmiş eserlerden elde ettiği kabul görmektedir. Buna karşın Mangan'ın üç temel çalışma sahasını kaynak olarak kullandığı ve fikir yazılarında özellikle bu üç sahadan elde ettiği metinleri kullandığı bilinmektedir ki bunlar İrlanda'da yazılanlar, oryantalistlerin naklettikleri ve özellikle Goethe gibi yazarların başını çektiği Almanlar tarafından ortaya konulmuş büyük çalışmalardır (Haslam, 2022, s. 9).

Mangan'ın, İrlanda kökenli kaynakları özellikle İrlandalı okuyucuların kültürel, dinsel ve etnik kökenlerine dayalı bir bilinç oluşturmak amacıyla ve milliyetçi duygularla kullandığı bilinmektedir. Alman edebiyatının özellikle romantik ve gotik yapıtlarından beslenen Mangan'ın bu tarz eserleri kendi özgün eserlerinin oluşumunda kullandığı bilinmekle birlikte oryantalistlerin yazdıklarını okuduğu ancak felsefi olarak onlarla aynı damarda buluşmadığı ifade edilmiştir. Kısaca Batılı “Bilim adamları, din âlimleri, sanatkârlar, ressamalar, şair ve yazarlar ortaya koydukları eserlerle Batı dünyasının bilinçaltına nüfuz edecek bir Doğu ve Doğulu imajı oluşturmuşlardır” şeklinde özetlenebilecek oryantalistlerin çalışmaları (Alan, 2016, s. 1826) 19. yüzyılın en renkli ve tartışmalı fikir ve hareket akımlarından biri olmuştur. Mangan'ın Türk edebiyatı hakkında İrlandalı okuyuculara hangi bilgi ve yargıları sunduğunu ortaya koyma amacı güden bu çalışmada da Mangan'ın Türk ve Fars edebiyatları hakkında 1837 yılında kaleme aldığı “Literae Orientales. Persian and Turkish Poetry. - First Article.” (Mangan, 2002b) başlıklı bir yazısı incelenmiştir. Genel itibarıyla İngiliz dilinde yazılmış bu yazının çoklu okuma yöntemi ile incelenmesine dayanan çalışma boyunca bilinmeyen sözcük, kişi, eser ve yer adları hakkında tafsilatlı bir ansiklopedik araştırma da yapılmıştır. Bu makalede okuyucularla paylaşılan metin kısımları yazar tarafından İngilizceden Türkçeye çevrilmiş ve çeviriler tamamlandıktan sonra dijital çeviri uygulamalarından da çeviriler alınarak çevirilerdeki uyumun doğruluğundan emin olunarak makaleye son şekli verilmiştir.

1. İnceleme

Bu çalışmanın konusu olan, Mangan'ın "Literae Orientales. Persian and Turkish Poetry. - First Article." başlıklı çalışmasının ayrıntılarına geçmeden onun kaleme almış olduğu benzer çalışmalara göz atmak yararlı olacaktır. Daha sonra, 1844 yılında kaleme alacağı "Literae Orientales. Ottoman Poetry. Fifth Article." başlıklı düzyazısında (Arikan & Birlik, 2019) Osmanlı şiir geleneğinin başlangıcı ve en önemli şairleri hakkında görüşlerini sunan Mangan'a göre (2002a) Osmanlı edebiyatı 14. yüzyılda, Küçük Asya'nın kahraman Türk hanedanları olan Selçukluların düşüşüyle başlar ki bu düşüşle "Haşmetli Osmanlı hanedanı," düşmanının kalıntıları üzerinde yükselmiş ve gücünü göstererek Avrupa'yı tehdit etmiştir (s. 108). Osmanlı şiirine "derin bir dinsel coşku" kadar "narin bir melankoli" havasının da hâkim olduğunu belirten Mangan, bu dinsel coşku ve melankoli havasını da esrar yeme ve kahve içme geleneğine bağlar ancak bu bağ dışındaki etmenlerle oluşan böylesi şiirsel bir havanın bir sebebi de "Hazar Denizinin ötesine hâkim olan şiirsel insan doğasının bir sonucu" da olabilir der (s. 108). Osmanlı şiir sanatını Aşık Paşa'dan başlatan Mangan, onu takiben, Ahmedî ve Aynî'yi önemli şairler olarak belirtir ve sufileri de önemli şairler arasında sayarak Osmanlı şiirini sufilik çerçevesinde değerlendirir. Mangan'ın bu beşinci makalesindeki ana fikri Osmanlı şiirinin en belirgin özelliğinin üretilen şiirlerin sıra dışı bir dinsel kaygının ürünleri olmasıdır ki bu da Osmanlı şiirinin dinsel bir damardan beslendiğini ortaya koyar.

Mangan'ın Doğu ile olan ilişkisi sadece "Literae Orientales" diye başlayan bir dizi fikir yazılarından mürekkep değildir. Arikan ve Uzun'a (2021) göre Mangan'ın şiirlerinde farklı kültürler sadece onları tanıtmak ve onlardan bahsetme amacıyla konu edilmez, buna koşut olarak Mangan kendini o kültürlerin bir unsuru olarak konumlandırır. Böylesi bir öz konumlandırma şiirin orijinallğine katkı sağlar. Mangan'ın böylesi bir orijinal öz konumlandırma ile kaleme aldığı şiirlerde kendisini ekseriyetle bir Orta Doğulu olarak sunması ilgi çekicidir:

Orta Doğu'yu konu ettiği şiirlerinde kendini sıklıkla bu coğrafyada yaşayan dinsel inançlar, kültürler ve insanlarla özdeşleştirmiş, adeta onlardan biriymişçesine eserlerini icra etmiş olan Mangan'ın, özellikle Türk ve İslam coğrafyasına olan ilgisi ve bu ilginin eserlerine yansması onun Osmanlı sultanlarına adanmış şiirlerinde bile görülmektedir. (s. 24)

Böylesi bir öz konumlandırmayı örneklendirmek için şairin yazdığı şu satırlara bakmak yeterli olacaktır: Bismillah! Yoktur güç ve akıl / Yüce ve Büyük Allah'tan başka! Sen, Ey / Sûfî, kilden bir varlıktan başka hiçsin; dolayısıyla, / Gururundan hoşnut olma! (s. 33-34). Bu örnekte de görülebileceği gibi, Mangan, Doğu'yu işlediği şiirlerinde Doğu'nun özgünlüğünü tanıtır ve Doğu'yu olumlu betimleme ve yargılarla yüceltir ki böylesi bir olumlama "Batı'da hüküm süren baskın bakışın tersine çevrilmesi, bu sefer Doğu'nun yargılayıcı bakışıyla Batı'nın yargılanması demektir" (Birlik & Arikan, 2018, s. 184). Kozmopolit bir başlangıçla çalışmasına Fransızca bir deyişle başlar Mangan: *Ce n'est pas la route ordinaire de l'esprit humain de voyager vers le nord* ki bu deyiş "İnsan ruhunun alışılmış bir tavrı değildir Kuzey'e yolculuk" anlamındadır. Böylesi bir başlangıç, dört ana yöne ayrılmış dünyada kuzey yönünün insan deneyimindeki önemsizliğine de dem vurur. İrlanda ve İngiltere'yi de kapsayan kuzey yönünü olumsuzlayan bu göndermeyi takiben Mangan, çalışmasının daha en başında Doğu ve Batı zıtlığını kurgular ve bunu en bilindik benzetme ve nitelemelerle okuyucusuna sunar. Batı, "dondurucu" ve "bulutlu" iken Doğu, "Mavi Akdeniz" gibi soğuk ve kapalı havalı İrlanda'ya nispeten "ılık" ve "parlak" olan yerleri barındıran "henüz varılamamış cennet" diyarlardır. Doğu bu zıtlıkta üstün olandır. Batı, ona göre, Doğu'ya "sempati duyar." Mangan "Ölülerimizi yüzleri

Doğu'ya bakar şekilde gömeriz.” derken Doğu'nun teolojik olarak da üstünlüğünü okuyucuya hatırlatır. Bu zıtlığı takiben Mangan kendi zihniyetini sunar okuyucusuna: ne Doğu'ya ne de Batı'ya ait bir unsurdur zihni: “yeryüzünde evsiz, barksızdır” (s. 128-129). Bu evsiz-barksız zihin, yine de Doğu'yu özlemle anar, onu Batı'nın da özlediği özelliklere sahip bir coğrafya olarak öncü tutar.

Mangan, Doğu kavramını bu yazısında çeşitli örnek ve savunularıyla belirginleştirirken genelden özele bir akıl yürütme takip eder aslında çünkü “Ulusların evrensel kabulü yerkürenin başka hiçbir kısmına atfetmediği bir özellik sunar Asya'ya” ki “bilimin anası, tanrıların yuvası” olan bu Asya “insan ırkının beşiği” ve “çocukluğumuzdan beri ‘güneşin ülkesi’ dediğimiz yerdir.” Asya, hacıların dinlenmek için durdukları durak yeri olan “Büyük Kervansaray” olup bir araştırmacı için ayrıca önemlidir: “İmparatorluklar nasıl kuruldu, toplumlar nasıl oluştu, uygarlık nasıl ortaya çıktı; Asya temel başvuru kaynağı olmalıdır.” Bunlarla da kalmaz, “hükümetlerin ve yürütme organlarının, bilinen ilk buluşların, ilk savaşların ve fetihlerin tümünün tarihinin” bulunduğu yer olan Asya ayrıca “geçmişin muhteşem kalıntılarının” ve “Antik Çağ'da doğmuş anıtsal mucizelerin” de bulunduğu yerdir (s. 130). Mangan'a göre Aden Bahçeleri, Yasak Duvarlar, Palmira, Balbek, Babil, Persepolis, Tabor ve Galile'dir Asya ve bu yönüyle yavrularını emziren bir ana gibidir ki Asya'nın edebiyatı da özellikle “birçok farklı bilgiyi içinde barındırır” ki 15. yüzyıldan o güne kadar bu konuda bir çok çalışma yapılmıştır (s. 131). Bu çalışmalardan, “maalesef ki,” eski oryantalistlerin çalışmaları Asya'nın “doğası hakkında belirgin kavramsal bir bilgisi olmayan” ellerce yapılmış çalışmalardır (s. 131) ve “bilgiler” toplanmış olsa da o bilgileri meydana getiren “ilkeler” Avrupalılarca yeterince anlaşılamamıştır. Bu satırlar bize Mangan'ın duruş olarak oryantalistleri yerdiğini gösterirken onları kavramsal olarak Asya'yı bilmeyen araştırmacılar suçladığı hususunda da aydınlatıcıdır. Bu eski oryantalistler, Asya hakkında bilgileri derlerken şunu göz ardı etmişlerdir: “Asya, en başından beri, bir sistem dâhilinde işleyen dünyayla ilişkili bir şekilde durur” (s. 132). Öyleyse Asya bilinmelidir. Asya'yı inceleyen bütün meslek grupları aynı nidayı seslendirecektir çünkü: “Bu benim öz, benim ana toprağım” (s. 131).

Avrupalı düşünürler, çalışmalarını sürdürürken onulmaz bir hata daha yapmışlardır ki bu hata Asya edebiyatını Avrupa edebiyatından düşük kalitede eserler yığını olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır. İşte bu düzlemde Mangan'ın bu çalışmasını kaleme almasının amacı “oryantal ulusların edebiyat tarihi ama özellikle de İran ve Arabistan'ın” edebiyatlarıdır (s. 133) ancak bu çaba da belirli zorlukları beraberinde getirir ki bunların ilki materyal sorunudur çünkü Doğu'nun eserlerinden ancak çok azı Avrupa'ya ulaşabilmiştir. Buna ek olarak eserler ele geçse bile eserlerin anlamlandırılması ve sınıflandırılmasında da zorluklar bulunmaktadır. Bütün bu zorluklara karşın Yıllıklar (Annaller) yol göstericidir ki bunlar kamusal olanlarla özel olanlardır. Kamusal Yıllıklar genelde İbn Ahir, Abulfeda, Makrizi, Abulmahassan gibi Arap tarihçilerinin yapıtlarıdır ve bunlar birbirini takip eden yılların siyasi eserlerini ele alır. Özel Yıllıklar ise yaşam öyküleridir (biyografiler) ki bu yapıtlar önemli ya da sıradan kişilerin deyiş ve yaşayışlarını ele alan eserlerdir. Bu yapıtlar dışında edebiyat tarihine geldiğimizde iki ana kısım gözümüze çarpar: edebiyatın yani edebî eserlerin tarihi ve yazarların tarihi. Mangan burada geometriyle ilgili bir metafor kullanır: eğer bu ikisini bir çember olarak ele alırsak 300 derecesi edebî eserlerin, 60 derecesi ise yazarların tarihidir. Buradan yola çıkarak Mangan'ın edebiyatı bilgi deposu olarak görmesine dair yaptığı vurguyu daha anlarız ki Avrupa'nın Doğu'nun edebî eserlerini anlaması her şeyden önce onlara bilgi getirecek bir çaba

olacaktır. Dolayısıyla Mangan’a göre Doğu’nun edebiyat tarihini yazmak Doğu’nun Avrupalılar açısından bakıldığında gizil kalmış bilgisine de sahip olmaktır diyebiliriz.

Doğu’nun Batılılar tarafından anlaşılmasındaki sorunlar bunlarla da kalmaz. Mangan’a göre bir sorun daha bulunmaktadır ki bu sorun müstakil olarak Doğu’ya ait olup şu şekilde özetlenebilir: “Doğu’da bireyler için sadece çok az sayıda isim vardır. Abdullah, Ali, Hasan, Muhammed, Hüseyin, örneğin, binlerce kişinin ismidir.” (s. 136) Bu noktada okuyucusunun bu zorlukları somutlaştırabilmeleri için uzunca bir açıklama yapar. Buna göre Arap kültüründe ve aile sisteminde yaygın olan, en büyük erkek çocuğa nispet edilerek konulan isimler, baba ve dedenin isimleri, doğum ya da yaşadığı yerden alınan isimler ve Kadı, Şeyh, İmam, Hekim gibi ünvanlar okunmayıp ve anlaşılmayı zorlaştıran temel unsurlardır (s. 136).

Doğu’nun edebiyat tarihini yazmada karşılaşılabilecek bu tarz sorunları zikrettikten sonra Mangan, Fars ve Türk edebiyatlarının tartışılması konusuna girer ki bu tartışmaya giriş olarak Asya’nın en eski şiirlerinin hangi uygarlıkta doğduğu sorusunu ortaya atar. Bu sorunun cevabı Augustus Schlegel’e göre Arapların en büyük rakibi olan Sanskrit edebiyatı, Sir William Jones’a göre Hint, Arap ve Tatarlar arasında başa baş, Langles’e göre de Mançur-Tatarlar ve Abel-Remusat’a göre de Çinliler ve Von Hammer’e göreyse Antik Pers dünyasıdır ki Mangan da bu “teorilerin” arasından biri seçilecekse, bunun en akla yatkın olanının Von Hammer’in görüşü olduğunu belirtir çünkü Araplar, her ne kadar “Muallakat” geleneğine sahip olsalar da İslamlaşma sürecinde şairlerden ve şiirlerden uzak durmuşlar ve hatta “Şairin suratına çamur at.” ve “Şiir şeytanın yazı tahtasıdır.” gibi sayısız deyişle şiir ve şairlere nefret kusmuşlardır (s. 139). Kısaca söylemek gerekirse bir kısım Bedevi şairleri istisna, Arapların İslam’dan kaynaklanan şiir nefreti sebebiyle şiir sanatından uzak durmalarına karşın şiiri ve şairlerini el üstünde tutan Fars kültürünün yanında yer alan Mangan, Türk şiirini de onun bir parçası ve uzantısı olarak görür ve Doğu’nun edebiyat tarihinin işte bu yüzden bu medeniyetler üzerinden kurgulanması gerektiğini salık verir. Öyle ki “Arabistan, Çin, Tataristan, Hindistan ve Osmanlı İmparatorluğu’ndan hiçbir şair, henüz, Şemsettin Muhammed Hafız’ın başında duran zafer tacını alıp kendi başlarına yerleştirememişlerdir” (s. 140).

Mangan’a göre, Türk şiiri de öyleyse “bütün mükemmelliği ve sorunları her neyse, modern döneme ait bir edebiyattır ve Fars şiirinin bir kopyası, bir yankısıdır” (s. 40). Türk ve Fars edebiyatları arasındaki ilişkiyi Hammer-Purgstall’dan alıntılarla açıklar Mangan: *Die persische Poesie die Sonne ist, welcher die Sonnenblume osmanischer Dichtkunst zugewendet, Farbe und Wachsthum danket* ki bu da “İran şiiri güneştir, Türk [şiiri] ise ayçiçeği, sonraki tabiatıyla ilkinde doğru döner; renklerini, büyümesini ona borçludur” (s. 140). Metaforik bir şekilde açıklanan bu ilişki, Türk şiirinin İran şiirinin bir türevi olması sorununa işaret ederken bugün de tartışılan bilimsel bir tartışmayı örneklendirir ki bu tartışmada Divan edebiyatının Fars dili ve edebiyatından etkilenen sözcük ve tamlamalarla dolu olmasının büyük rolü bulunmaktadır.² Mangan, bu hususta Türk edebiyatının Fars edebiyatından etkilendiğini kabul eder ancak onun haksız bulduğu görüş, Rückert gibi “dedikoducular” tarafından yayılan ve Osmanlı şiirini küçümseyen yargılardır ki bu nevi görüşlere göre “Türkiye’nin şiiri” temelinde “hiçbir içsel güç, güzellik ve kendine göre bir değer taşımamakta ve bütün harmonisini ve ışıltısını Fars ve Arap edebiyatlarından ödünç almaktadır” (s. 140).

² Osmanlı şiirinin Fars şiirinin bir uzantısı ve türevi olduğu tartışmasına, Türk şiirinin İran şiirinden etkilenmiş olmakla birlikte özgünlüğe yönelmiş olduğu savıyla yazılmış güncel bir makale için bk. (Inan Umut, 2017).

Osmanlı şiir sanatının özgünlüğünün sorgulandığı bu düzlemde Mangan tek bir ismi diğer şairlerden ayrı tutar ki bu isim, Mangan'ın 1600 yılında öldüğünü belirttiği Baki'dir ki bu tarihlleme Türk edebiyatı tarihçileri tarafından da kabul edilen bir tarihtir. Baki'yi övgüyle andıktan sonra, çok kısa da olsa, şiir sanatında özgünlük tartışmasına giren Mangan'ın ve dolayısıyla da Hammer-Purgstall'ın Baki'yi Türk şiir sanatının en özgün sesi olarak nitelemesi onun sadece yaratıcılığı bağlamında değil aynı zamanda onun şiirinde Türk dilinin zenginliğinden yararlanması olabilir çünkü Okay'ın (2017) da belirttiği gibi Baki'nin şiirlerinde “Türkçe kökenli kelimelerin sayıca fazla olması ve redif olarak Türkçe kelimelerin kullanılması” onun sanatının en önemli özelliklerinden biridir (s. 2301). Baki hakkındaki bu satırlar bizzat Mangan tarafından verilen dipnotlarla beraber değerlendirildiğinde Mangan'ın Türk edebiyatı ve Türk şiiri hakkındaki fikirlerini Hammer-Purgstall'dan edindiğini göstermektedir ki Türk araştırmacılar için de Hammer-Purgstall'ın çalışmaları Türk edebiyatı tarihini yazmada kullanılan en belirgin kaynaklar arasındadır. Türk edebiyatının tarihinin yazılması, Mangan'a göre, Avrupa'da birkaç önemli kişi tarafından önemsenmiş ve bu konuda çaba gösterilmiş ancak bunlardan hiçbiri, Eichhorn'un “Literaturgeschichte des Osmanen” başlıklı eseri bile başarıya ulaşamamıştır (s. 140) ki bu çalışma bir sistem dâhilinde Türk tarihini, Macar ve Polonya tarihiyle aynı ciltte ele almış bir çalışmadır. Mangan'a göre, Almanya özelinde düşünüldüğünde, Türk, Macar ve Polonya tarihlerini ve özellikle de Türk şarkı ve türkülerini Macar ve Polonyalı örnekleriyle bir arada ele almak çok zordur çünkü Polonyalılar ve Hunlar³ herhangi bir olay üzerine şarkı söyleme ya da konuşma yapma geleneğine sahip değildirler ki bu durum Türkler için böyle değildir. Türkleri geniş ve tarihsel derinliği olan sözlü bir müzik geleneğine sahip bir topluluk olarak ele alan Mangan, böylesi bir olguyu Polonyalılarda ve Macar halklarında görmez ve devamla bu iki halkta sözlü müziği aramayı İzlanda'nın sıçanları hakkında bir yazıyı kaleme almaya benzetir çünkü böylesi bir çalışma çok kısa ve öz olup şöyle başlar ve biter “İzlanda'da sıçan yoktur” (s. 141).

Mangan'ın Türk ve İran şiiri konusuna girmesi ve bu coğrafyanın şiir sanatı üzerine bildiklerini açıklaması kuru bir bilimsel anlatım üslubunda ilerlemez. Bunun tam tersine, onlarca satır sürecek bir metafor üzerinden başlar yazısının kalan kısmına ki bu metafor onun daha önce belirtmiş olduğu güneş ve ayçiçeği metaforundan ilham alan ancak bundan çok daha geniş bir kapsamı olan bir metafordur. “Bir sepet çiçek serilmiştir önümüze” der Mangan (s. 141). “Bu arada” der Mangan ve devam eder: “işte çiçekler burada. Yüzümüze bakarak gülümsüyorlar ciddiyetimizi tersler gibi. Gelin, bakın ve seçin, yapabilenler elbette, hoş geldiniz!” (s. 142). Bu noktadan hemen sonra çalışmasının amacını, çiçek metaforundan ayrı olarak, şöyle açıklar: “Metaforu bir yana bırakalım artık ve Aristotelesçi zekânın bize tanıdığı imkân dâhilinde, Fars ve Osmanlı şiirinin birinci sınıf örneklerinden birkaçını okuyucularımızın dikkatine sunalım ki artık zamanı gelmiştir” (s. 142):

Genelde... Doğu Şiirinin betimlemelerine hiçbir itirazımız bulunmamaktadır. Ve hem de hiçbir şartta ama tek bir istisna dışında. Şurasında burasında gizil kalmış, orijinallikten uzaktır. Şair eksiltiye [üç noktaya] tutkundur. Ara sıra anlaşılması gereken çokça yer bırakır. Böylece akıl yürütme gerektirir. Onun deyişinin altında bir anlamın var olduğundan bile şüphe duymaya başlar insan. Sadi der ki, bir gün bir bilge, ihtiyar bir adamın oğlunun ölümünden dolayı duyduğu üzüntüye şahit olur. “Neden ağlıyorsun?” diye sorar bilge. “Eskiden, bir inci, elimden kayıp denize düştüğünde, kimse bana ama o, suyun üzerine kalmalıydı demedi. (s. 142)

³ Mangan burada ilginç bir şekilde Macar (İng. Hungarian) sözcüğünü kullanmaz ve Macarlara bir Orta Asya kavmi muamelesi yaparak “Hunlar” der.

Anlaşılması bugün bizler için de zor olan böylesi kapalı bir anlatımın Doğu dünyasının edebiyatlarının önemli bir özelliği olduğundan bahseder Mangan. Yaşlı adam, Batılıların alıştığı bir tarzda kurmaz cümlelerini. Örneğin, “Kimse bana evladımın benden önce öleceğinden bahsetmedi” ya da “Ölüm doğum sırasına göre gelir sanırdım” demez. İnci, bu minvalde, oğlu da olabilir, hayattaki değerli şeyler de. Başına gelebilecek olan evlat acısına kimse hazırlamamıştır onu: “kimse bana ... demedi” der ihtiyar adam. Bu envaiçeşit olasılıkların altında, Batılı okuyucunun alışık olmadığı bir nedensellik ya da nedensizliksiz yatar Doğulunun deyişinde. Mangan, bütün bu örnek etraf dönen Doğulunun anlatım biçimi ile Batılının anlamlandırma ilişkisini şöyle bağlar sonuçta:

Ama bizler, işte bu gizillğe duyulan eğilimi bir yanılgı, bir hata olarak görmek durumunda kalsak da, diğer taraftan, şunu kesinlikle itiraf etmeliyiz ki, sözlü ifadelerin böylesine becerili bir ehil elde şekilde damıtılmasıyla elde edilen sözlü ifadenin gücü insanı hem etkiler ve hem de çarpıcıdır. (s. 142)

Mangan Doğu’nun böylesi kapalı ifadeler, gizil anlamlar ve üstü örtülmüş söz sanatlarıyla yazımını yine Doğu’yu gezmiş, o diyarların kültürlerini çalışmış ve gezdiği İran hakkında derlediği bilgileri içeren bir kitap yayımlamış olan Sir William Ouseley’in aktardığı bir açıklamayla sunar. Bunu yaparken de daha önce ihtiyar adamın kullanmış olduğu inci metaforuyla durumu açıklar ki buna göre [Doğu’da], “sıradan insanların inanışı odur ki inciler, kabuklu balıkların emdikleri yağmur damlalarından oluşurlar” (s. 143). Bu noktada, dünya edebiyatı kavramına özgü, konuyu daha da derinleştirici Lope de Vega tarafından İspanyol dilinde yazılmış bir şiiri, orijinal dilinde paylaşır ki şiirin Türk diline çevirisi şöyledir:

Deniz, kıskançmışçasına,
Bu gözyaşları için karayı fetheder,
Ve mutlu olur toparladığına,
Kabuklarında saklar ve incilere dönüştürür. (s. 143)

Bu şiirsel anekdotla birlikte Mangan kendini ve aynı gerekçelerle Doğu edebiyatlarıyla uğraşanları, “Doğu Şiirinin Büyülü Dehlizleri” içinde gezinen seyyahlara benzetir. Bunun akabinde de, Derviş Nurettin isimli birinin öğrencileriyle ilgili bir halk öyküsünden kısaca bahseder ancak dipnotlarda bu kişinin kim olduğuna dair bir bilginin bulunamadığını kitabın editörleri açıkça belirtir. Yaptığım çalışmalardan ve alan yazınına bakarak oluşturduğum fikirlerden bu kişinin Nasreddin Hoca olduğu görüşünde olduğumu belirtmek istiyorum çünkü güncel çalışmaların ortaya koyduğu gibi 19. yüzyılın henüz ilk yarısında Nasreddin Hoca anlatıları Sırbistan’da dahi (Aykut, 2012) yayımlanmıştı. Avrupa’da çalışmalarını sürdüren Goethe ve Hammer-Purgstall gibi bilim insanları başta olmak üzere diğer dünya edebiyatı, kozmopolitizm ve oryantalizm gibi akımlara mensup çalışmacılar tarafından bu ismin Avrupa’ya yayılmış olması çok olasıdır. Bu ve benzer örneklerle Mangan Fars ve Türk edebiyatlarına bir giriş yaptığını belirtir ve “Güllerin Zamanı” başlıklı Doğu motifli şiirini okuyucusuyla paylaşarak bir sonraki Doğu konulu düzyazısına kadar okuyucusuna veda eder. Şiirin son dizeleri, Mangan’ın kendini Mesihî adlı bir Doğulu ve Divan edebiyatının başat metaforu bülbül ile özdeşleştirmesi ve Lelia (Leyla) adlı bir kadına, ona duyduğu aşk için seslenmesini içermesi açısından oldukça önemlidir çünkü böylesi bir şiir, Mangan’ın yukarıda bahsettiği[m] üstü örtük anlatım ve gizil anlamlarla dolu Doğu edebiyatı göndermesine de göz kırpan, oldukça akıllıca kotarılmış, özgün bir buluşturmadır:

Ben de Mesihî, artık ben de ünlendim,
 Yüzyıllar boyunca da taçlanacak böylece şiirim;
 Sonsuz cennetin yıldızları gibi uzunca parlayacak,
 Ve insanlar benim bu ezgimle coşacak.
 Lelia! Sen bir gülsün benim için:
 Sana seslenen bülbülü düşün!
 Senin aşkın için öylece, oralarda duruyor
 Bir bak, güllerin zamanı ne de çabuk geçiyor.

2. Sonuç

James Clarence Mangan (1803-1849), üretken bir yazar olarak ömrünü tamamlamış olmasına rağmen hâlen eserleri hakkında çok fazla sayıda bir çalışma olmayan bir edebiyat insanıdır. İrlanda edebiyatını, kültürünü, siyaset ve bilgi birikimini Alman araştırmacıların İngiliz diline çevrilmiş eserlerinden devşirdiği bilgi ve yeniden yazımlarla zenginleştirmiş olan Mangan, Doğu'nun İrlanda'da tanınmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Joseph von Hammer-Purgstall (1774-1856) gibi Doğu bilimcilerin Osmanlı-Türk edebiyatı üzerine yazdığı eserleri okuduktan sonra Doğu edebiyatlarına daha da büyük bir ilgi duyan Mangan Doğu'yu ne Avrupa merkezli ne de sömürgeci bir bakış açısı ile ele almış ve özgün bir uzam ve saygıyla konumlandırılmış Doğulu şiir kişileri ile dolu şiirleriyle özgün çeviriler ve yeniden yazımlar ortaya koymuştur. Bütün bu çabalarıyla Mangan, Osmanlı edebiyatının 19. yüzyıl İrlanda ve İngiltere'si aracılığıyla diğer ülkelerde tanınmasına da önemli bir katkı sağlamış olmakla birlikte ülkemizde çok az çalışılmış bir yazar olarak konumunu korumaktadır (Arikan, 2024).

Bu çalışmanın konusu, Mangan'ın kaleme aldığı "Literae Orientales. Persian and Turkish Poetry. - First Article." başlıklı yayın olup amacı hem tarihsel süreç içerisinde Doğu'nun Batı'da nasıl alımlandığını ortaya koymak ve hem de Avrupa'nın o yüzyıldaki fikir hareketlerinin Doğu ile olan bağlantılarını yordamaktır. Çalışmanın en önemli sonucu Mangan'ın Türk-İran şiirini de Osmanlı şiirini de ilkin ve belirgin bir şekilde kaynak sorunu açısından ele aldığıdır. Kaynağı ne olursa olsun Türk edebiyatının özgün niteliklere sahip bir edebiyat olduğunu belirten Mangan buna ek olarak Doğu edebiyatlarının büyük bir edebiyat silsilesi olduğu kanaatinde. Mangan'ın yazısından şavkıdığına göre ihtişamlı ve bereketli bir edebiyat olan Doğu edebiyatı aynı zamanda içinde Türk, İran, Arap ve Tatar gibi alt kümeleri de barındıran geniş bir saha ve bu sahanın içinde yüzyıllardır türlü dilsel ve kültürel ağların örülü olduğu bir ilişkiler yumağıdır.

Mangan, en azından bu çalışma kapsamında görüldüğü gibi, Doğu'yu sömürgeci ve indirgemeci bir bakış açısıyla izleyen ve çalışan oryantalistlerin aksine oldukça öznel ve bulguya dayalı bir biçimde ele almaktadır. Mangan'ın Türk-İran şiirine bir giriş dersi niteliğindeki bu yazısının Batılılara da bir ders verme niteliğinde olduğu görülmektedir çünkü Batılılar, özellikle de Baki'nin eserlerinde görülebileceği gibi, gizil dil kullanımının yaygın olduğu Türk edebiyatını anlayabilmek için böylesi sembolik dil kullanımlarını anlamak zorundadır ki bu da hiç kolay değildir. Derinlemesine bir filolojik ve edebi çalışma gerektiren böylesi bir çabanın zorluğu özellikle Baki gibi gizil bir dil kurgulayarak edebiyata derinlik katan Türk-Osmanlı şairlerinin anlaşılmasında daha da belirginleşir.

Takip eden araştırmalar, özellikle Alman bilimciler, Mangan'ın eserlerini çalışanlar ve Türk edebiyatçıların ortaklaşa yapacakları karşılaştırmalı çalışmalarla Doğu ve Batı edebiyatları tartışmalarına özgün yorumlar katabilecektir. Çalışmanın sonuçları, hem 19. yüzyıl İrlanda'sında Doğu'nun Batı'da nasıl alımlandığını anlamada ve hem de Avrupa'nın o

yüzyıldaki fikir hareketlerinin Doğu ile olan bağlantılarını yordamada önemli bilgiler içermesi açısından önemlidir. Buna karşın, mevcut çalışmanın en büyük sınırlılığının tek bir yazıyı ele alması olduğu da unutulmamalı, takip eden araştırmaların farklı Avrupa ülkelerinde, benzer konularda yazılar yazmış olan edebiyatçıların yazılarını da kapsayarak konuya daha geniş bir çerçeveden bakmamız sağlanmalıdır.

Beyanlar

Teşekkürler: Doç. Dr. Mehmet Galip ZORBA'ya makalenin düzeltimi ve formatlanmasındaki katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Telif Hakkı Beyanı: CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Destekleyen / Destekleyen Kuruluşlar: Çalışmada destekleyen kuruluşlar bulunmamaktadır.

Etik Onay ve Katılımcı Onayı: Çalışma etik onay ve katılımcı onayı gerektirmemektedir.

İntihal Beyanı: Bu makale intihal programıyla taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Veri ve Materyallerin Kullanılabilirliği: Metinlerden alınan veriler kamuya açık kaynaklardır.

YZ Araçlarının Kullanımı: Bu makalenin oluşturulmasında Yapay Zekâ (YZ) araçları kullanılmamıştır.

Kaynaklar

- Alan, S. (2016). Bekir Fahri [İdiz]'in "Jönler" romanında Oryantalizm izleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(4), 1823-1840. <https://izlik.org/JA47UA77SR>
- Arikan, A. (2024). *İrlandalı bir hayalet: James Clarence Mangan*. İstanbul: Çizgi.
- Arikan, A., & Birlik, N. (2019). James Clarence Mangan'ın Osmanlı şiiri üzerine yazdığı notlar: "Literae Orientales. Ottoman poetry. Fifth article. Anadolu 3. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, Diyarbakır, 2019.
- Arikan, A., & Tekşener, Ş. (2022). Cosmopolitanism in James Clarence Mangan's prose. *Forum for World Literature Studies*, 14(3), 488-500. <https://www.fwls.org/uploads/soft/221009/1-2210091A625.pdf>
- Arikan, A., & Uzun, K. (2021). James Clarence Mangan'ın *Sûfilerin Mânisi* başlıklı şiirinin Kur'an-ı Kerim ve sufilik bağlamında metinlerarası bir incelemesi. *SEFAD*, 46, 23-42. Doi: 10.21497/sefad.1031670
- Aykut, K. (2012). Sırp yazarı Stevan Sremats ve Nasreddin Hoca. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XII(2), 441-451. <https://izlik.org/JA84MX32KL>
- Birlik, N., & Arikan, A. (2018). Batı'nın Osmanlı coğrafyasına bakışını tersine çeviren İrlandalı şair: James Clarence Mangan. *Folklor / Edebiyat*, 24(94), 197-210. Doi: doi.org/10.22559/folklor.253
- Haslam, R. (2022). James Clarence Mangan (1803-1849). *The Green Book: Writings on Irish gothic, supernatural and fantastic literature*, 20, 9-16. <https://www.jstor.org/stable/48687408>
- Hitti, P. K. (2011). *Siyasal ve kültürel İslam tarihi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı.
- Inan, M, U. (2017). Rethinking the Ottoman imitation of Persian poetry. *Iranian Studies*, 50(5), 671-689. <https://www.jstor.org/stable/48541890>
- Mangan, J. C. (2002a). Literae orientales. Persian and Turkish poetry. First article. *The collected works of James Clarence Mangan Prose: 1840-1882*. Chuto, J., De Kamp, P., Martin, A., Shannon-Mangan, E. (eds.), 128-144. Dublin: Irish Academic Press.
- Mangan, J. C. (2002b). Literae orientales. Ottoman poetry. Fifth article. *The collected works of James Clarence Mangan Prose: 1840-1882*. Chuto, J., De Kamp, P., Martin, A., Shannon-Mangan, E. (eds.). Dublin: Irish Academic Press.
- Okay, H. (2017). Bâkî'nin "Söylen Söylesün" redifli gazelinin yapısalcılık açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(4), 2291-2301. <https://izlik.org/JA28AP93SF>
- Sunderland, L. (2022). Cosmopolitanism. In J. Burns & D. Duncan (Eds.), *Transnational modern languages: A handbook* (pp. 69-76). Liverpool University Press. Doi: 10.2307/j.ctv2fjwpw7.11
- Şahin, N. (2014). Fazıl Ahmet Bahadır'ın "Tarih Türkçe Konuşur" adlı şiirinin metinlerarasılık bağlamında incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(3), 185-195. [Doi: 10.7884/teke.331](https://doi.org/10.7884/teke.331)
- Vernet, J. (1999). *Endülüs mirası: Avrupa İslam'a neler borçlu?* (çev. Nesrin Karavar). İstanbul: Say.

Extended Abstract

This study examines the article “Literae Orientales. Persian and Turkish Poetry. - First Article” to elucidate the methods and publications through which the Ottoman-Turkish influence was acknowledged in 19th-century Ireland. Such an endeavor is instrumental in illustrating the reception of the East within Western discourse historically and in anticipating the linkages between European intellectual currents and Eastern cultures during that era.

James Clarence Mangan (1803-1849), whose work is examined in this paper, is a literary figure whose corpus remains predominantly unexplored despite having authored nearly a thousand poems and numerous prose works. Mangan, who developed a deep interest in Eastern literature after engaging with works on Ottoman-Turkish literature by Orientalists such as Joseph von Hammer-Purgstall (1774-1856) and German thinkers like Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832), approached the East from neither a Eurocentric nor colonialist perspective. His poetry, distinguished by Eastern poetic figures presented with respect and authenticity, featured original translations and adaptations, thereby substantially contributing to the recognition of Ottoman literature in 19th-century Ireland and England.

Mangan appears to have composed his ideas in a cosmopolitan style within the analyzed opinion piece. He commences his work with French expressions. Throughout the text, he quotes the perspectives of German intellectuals in the original German and includes a poem written in Spanish for the readers. In this approach, Mangan, by integrating his Eastern-style poetry with his opinion piece, incorporates Turkish-Ottoman poetry into Western thought and literature. He makes critical references to the north, which encompasses Ireland and England. Subsequently, he constructs a dichotomy between the East and West, presenting it to the reader through familiar metaphors and characterizations. While describing the West as “freezing” and “cloudy,” he characterizes the East as the “unreached Paradise,” including regions such as the “Blue Mediterranean,” which are depicted as “warm” and “bright” in contrast to the cold and overcast Ireland. In this contrast, the East is portrayed as superior. According to his perspective, the West “sympathizes with the East.” When Mangan states, “We bury our dead facing the East,” he emphasizes the theological superiority of the East. Following this dichotomy, Mangan conveys his worldview to the reader: the mind is an entity neither of the East nor the West, but “homeless and wandering upon the earth.” Nevertheless, this homeless mind seeks the East, considering it a geographical entity endowed with qualities long desired by the West.

Mangan elucidates the concept of the East through various examples and arguments, employing a general-to-specific reasoning approach. He asserts that “the universal acceptance of nations bestows upon Asia a characteristic it attributes to no other part of the globe,” and describes this Asia as “the mother of science, the home of the gods,” and “the cradle of the human race.” He also refers to it as ‘the land of the sun,’ a phrase from childhood. Asia, the “Great Caravanserai,” where pilgrims find rest, holds particular significance for researchers: “How empires were founded, how societies were formed, how civilization emerged; Asia should be a fundamental source of reference.” Furthermore, Asia, the site of “the history of all governments and executive bodies, the first known inventions, the first wars and conquests,” also possesses “magnificent relics of the past” and “monumental miracles born in antiquity.” Consequently, understanding Asia is of paramount importance. Scholars examining Asia will invariably share the sentiment: “This is my true self, my native land.” These statements indicate that Mangan writes from an emotional perspective, positioning himself as an Asian. The East provokes Mangan’s great interest.

According to Mangan, the most challenging aspect of studying Eastern literature and its sources is the scarcity of materials, as only a limited number of Eastern works have been introduced to Europe. Furthermore, even when works are recovered, challenges arise in their interpretation and classification. Once difficulties such as the similarity of author names, the presence of numerous writers or historians sharing identical names, and discrepancies between state records and biographical sources are addressed, a more comprehensive exploration of Eastern literature becomes consequently more attainable. Nonetheless, the obscure and hidden nature of Turkish-Ottoman poetry significantly complicates understanding. In this context, where the originality of Ottoman poetry is questioned, Mangan highlights one poet, Baki, whose death is reportedly dated to 1600, a date widely accepted by Turkish literature scholars. Following an acknowledgment of Baki’s significance, Mangan briefly discusses the concept of originality in poetry, thereby indicating that Hammer-Purgstall’s characterization of Baki as the most original voice in Turkish poetry reflects not only his creative talent but also his ability to utilize the richness of the Turkish language in his poetic compositions.